

Onbekende, koudeminnende soort

Hoewel de kwabaal tot de beschermde Nederlandse vissen behoort, weten we weinig van het dier. Wat we wel weten: de actuele verspreiding is beperkt en de soort is zeer sterk achteruitgegaan. De kwabaal is een koudwatervis die zich bij de lage temperaturen in de winter voortplant. De larven groeien op in snel opwarmend ondiep water in overstroomde delen langs beken en rivieren en in de oevers van meren waar ze zich voeden met zoöplankton. Keerzijde hiervan is dat de soort slecht bestand is tegen het door klimaatverandering warmer wordende water. Door inpoldering, bedijking en peilbeheersing (snelle afvoer van water in het voorjaar) zijn veel van deze leefgebieden verdwenen, waardoor hij nu als 'ernstig bedreigd' op de Rode Lijst staat. RAVON tracht de resterende populaties beter in beeld te brengen en zet zich in voor verbetering en behoud van de leefgebieden.

Drie Nederlandse kernpopulaties

De kwabaal heeft nog drie kernpopulaties: de Vinkeveense plassen, het Zwarte Water en de Vecht in Overijssel en de Beerze in Noord-Brabant. Deze laatste populatie is het resultaat van een herintroductie. In 2019 en 2020 is voortplanting aangetoond maar het is nog niet bekend in hoeverre deze voldoende is voor een zichzelf instandhoudende populatie. In de Beerze en de Vecht lijkt voortplanting op te treden in traag stromende bovenstroomse rivier- of beektrajecten, terwijl juveniele dieren stroomafwaarts in overstromingsvlakten worden aangetroffen. In Vinkeveen is voortplanting alleen in diepe plassen vastgesteld, juvenielen zijn sporadisch in rietkragen aangetroffen.

Inrichten van duurzame leefgebieden

De watertemperatuur van veel rivieren en beken is 's zomers

Overstromingsvlakte
Zwarte Water, opgroei gebied
van kwabalen

Kwabaal in de knel

hoger dan de kritische watertemperatuur van de kwabaal. Het aantal potentieel kansrijke gebieden voor herstel van de soort is daardoor beperkt. Het behouden van 'kouderefugia' – diepe plassen, kwelstromen, schaduwrijke beek- en rivierkommen en daarnaast overstromingsvlakten waar in het voorjaar water lang genoeg wordt vastgehouden – is essentieel voor behoud en herstel van de kwabaal.

Nieuwe detectiemethoden voor een beter beeld

De kwabaal is een lastig waar te nemen soort. De dichtheden zijn ook nog eens laag, waardoor de trefkans gering is. De meeste waarnemingen gebeuren toevallig, bijvoorbeeld tijdens fuikenonderzoek of door sportvisser. Er zijn echter ook nieuwe methodes beschikbaar om de soort aan te tonen. Zo blijkt eDNA-detectie bruikbaar. Daarnaast kunnen ook roepende kwabalen aangetoond worden. Tijdens de paarperiode maken mannetjes namelijk kloppende 'balts'geluiden die met een onderwatermicrofoon gehoord kunnen worden. Larven van kwabalen reageren op licht en kunnen met speciale lichtvallen gevangen worden.

Levenscyclus kwabaal

Larven

½ feb t/m apr

Drijven met stroom mee, verticale migratie in plassen. Vestiging in ondiepe oevers, overstromingsvlakten en uiterwaarden.

Paai & eieren

jan – feb – ½ mrt
Migratie naar ondiepe paaiplaatsen in rivieren, beken, plassen en meren
Paai boven zand, grind, < 5°C

Juvenielen

Vanaf eind apr – juni

Groeien in uiterwaardwateren (sloten, plassen, geulen), moeras- en oeverzones langs rivieren, meren en plassen. Oudere juvenielen in holle oevers, riet- en moerasvegetaties. Migratie in herfst naar dieper en kouder water < 18°C, tijdens hoogwater.

Adulten

Gehele jaar

Zomerrust in koude refugia < 18°C: dieper water, holle oevers, holtes tussen substraat. Vanaf november migratie naar paaiplaatsen.

